

Vela i mala pećina na otoku Ugljanu

Malez Mirko, Zagreb

U jednom ranijem prikazu* iznio sam pećine otoka Iža i Ugljana, pa je u tom prikazu osim opisa pećina bila ukratko prikazana geologija, hidrologija i morfologija spomenutih otoka. Tom prilikom nisu bile spomenute niti obrađene preostale dvije pećine, pa to činim sada tako, da speleološka slika otoka Ugljana bude potpuna. Kako sam ove godine ponovo boravio na otocima zadarskog arhipelaga, posjetio sam i južni dio otoka gdje se nalazi Vela i Mala pećina, te sam tom prilikom izradio njihove tlocрте i profile, a vršio sam i geološka promatranja.

Vela pećina. Nalazi se na južnom dijelu otoka Ugljana, a s jugozapadne strane grebena što ga tvore brda Kobiljak (trig. toč. 202), Fratar (188) i Vela Glava (238). Točan položaj Vele pećine je 480 m u pravcu $J 8^{\circ} I$ od vrha brda Kobiljak (trig. toč. 202). Apsolutna visina ulaza pećine je 54 m. Geografski položaj Vele pećine je ovaj: $44^{\circ}2'36''$ sjeverne širine i $15^{\circ}11'35''$ istočne dužine (od Greenwich-a). Do pećine se dolazi kozjom stazom od obale mora ili drugom stazom s jugoistočnog bila Kobiljaka.

Ulaz pećine ima oblik asimetričnog svoda, a nalazi se u podnožju okomitih stijena. Pred ulazom se nalazi mala terasa, koju prekriva hrpa narušenih kamenih blokova. Širina ulaza je 4,75 m, najveća visina 2 m, a otvoren je prema zapad-jugozapadu.

Od ulaza pećina se nastavlja najprije prema istoku, no nakon nekoliko metara pravac joj skreće prema sjeveroistoku. Ukupna dužina pećine je 35,8

metara i ima oblik jednog podzemnog hodnika. Do 15 m dužine od ulaza pećinski hodnik ima prosječnu širinu 3,5 m, a visina mu se postepeno spušta na 1,20 m. Tlo hodnika je u prednjem dijelu pokriveno siparom, a dalje prema unutrašnjosti masnom crvenkastom pećinskom ilovačom. Strop hod-

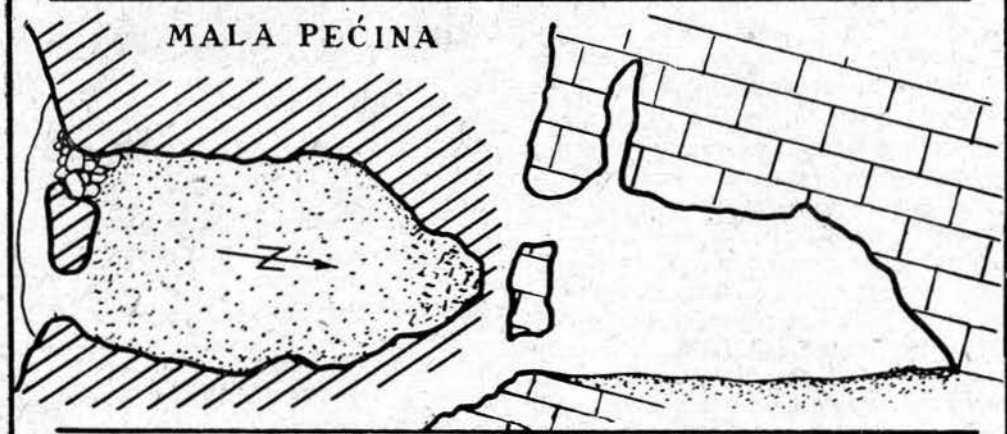
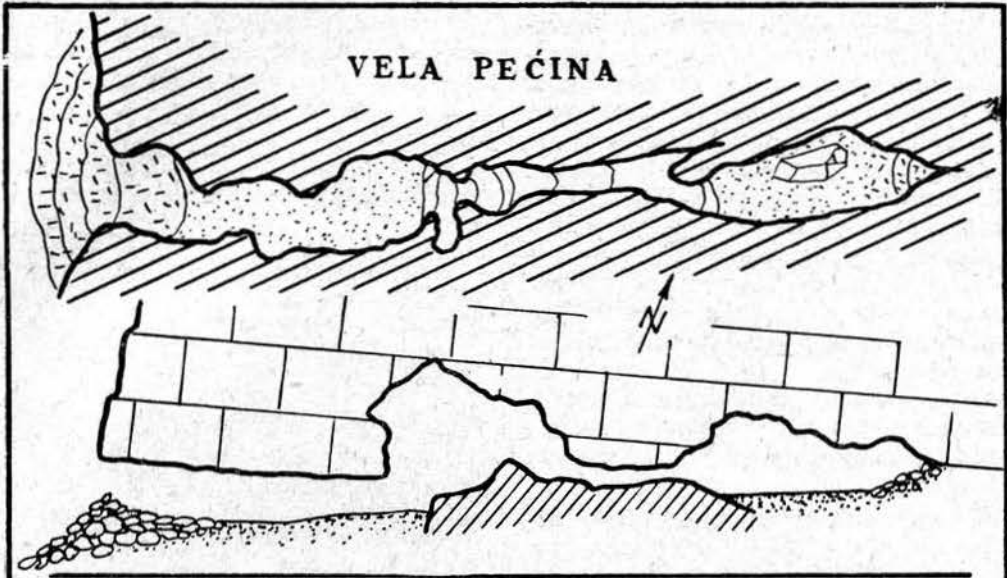
Ulaz Vele pećine — La eniro en Vela pećina

Foto: M. Malez

nika je crni od čađe, što potječe od loženja vatre, jer ovu pećinu koriste ljudi kao sklonište pred nevremenom.

Na 15 m dužine na tlu se pojavljuje velika nakupina sigastih tvorevina koja se proteže sve do 28 m dužine. Ova sigasta tvorevina izlučena je u obliku velikih pravilnih kristala kalcita. Površine ploha tih kristala reflektiraju svjetlo karbidne svjetiljke, a uslijed pojave irizacije na tim ploham, dolazi do prelijevanja svijetla u bojama spektra. Na početku ove sigaste nakupine diže se strop u obliku kupole tako, da visina na ovome mjestu iznosi 7 m. Po stropu i stijenama spomenute kupole došlo je do izlučivanja samo manjih stalaktita i sigastih prevlaka.

* Malez, M. (1954): Pećine otoka Iža i Ugljana. Speleolog. Br. 1. Zagreb.

Završni dio pećine proširuje se u dugoljastu prostoriju, koja je u sjeveroistočnom dijelu ispunjena kamenjem. To kamenje izmiješano je s masnom vlažnom ilovačom i taj materijal je u tolikoj mjeri ispunio pećinski kanal, da je napredovanje njime dalje u unutrašnjost nemoguće. Prostorija je dugačka 10,5 m, široka 4 m, a najveća visina joj je 3,5 m. Tlo prostorije pokriveno je pećinskom ilovačom, a sa sjeverozapadne strane nalazi se veliki kameni blok, koji se srušio sa stropa. Po stropu prostorije i stijenama došlo je do formiranja manjih sigastih tvorevina, koje su onečišćene zemljom crljenicom i čađom.

Temperatura u završnom dijelu pećine iznosila je 12° C, dok je u isto vrijeme vani bila temperatura 29° C (mjereno 13. VII. 1954.). Relativna vlaga iznosila je 55%. Malo vode nakapnice imade samo u završnom dijelu pećine.

Vela pećina je formirana u bijelim i jedrim rudistnim vapnencima. Ti vapnenci su dobro uslojeni, debljina slojeva je različita, pa se kreće od 30 do 85 cm, a pravac pada slojeva je na istok pod nagibom od 8 do 12 stupnjeva. Rudistni vapnenci zahvaćeni su dijaklazom pravca ISI-ZJZ, te je duž ove dijaklaze i slojnih ploha došlo subterenim korozivnim djelovanjem voda cijednica i nakapnica do nastajanja Vele pećine.

Mala pećina. Nalazi se sjeverozapadnije od prije opisane Vele pećine, a točan položaj joj je 690 m u pravcu Z 38°S od vrha brda Kobiljak (trig. toč. 202). Apsolutna visina ulaza Male pećine je 49 m. Geografski položaj pećine je 44°3'0" sjeverne širine i 15°11'3" istočne dužine (od Greenwich-a). Pećina se nalazi s lijeve strane staze što ide od morske obale na sedlo između brda Kobiljak i Fratar.

Ova pećina ima dva ulaza, lijevi i desni, te jedan otvor koji se nalazi iznad njih. Lijevi ulaz je zazidan kamenjem, a kroz desni je moguć ulazak u pećinsku dvoranu. Širina tog ulaza je 70 cm, visina 80 cm, a otvoren je prema jugu. Pećina se sastoji samo od jedne duguljaste prostorije, kojoj je najveća dužina 7 m, širina 3,50 m, a visina 2,60 m. Na stropu prostorije nalazi se

Ulaz Male pećine — La eniro de Mala pećina

Foto: M. Malez

dimnjak visok 2 m. Tlo prostorije prekriveno je crvenkastom pećinskom ilovačom, a malo kamenja nalazimo samo u sjevernom dijelu pećine. U spomenutoj prostoriji je dosta vidljivo, jer kroz ovalni otvor iznad ulaza dolazi dosta danjeg svijetla u nju. Pećina je potpuno suha, a temperatura u njoj je malo niža od vanjske.

Kopanjem u pećinskoj ilovači nađeni su ostaci ježa (*Erinaceus europaeus* L.) i brojnih još neopredijeljenih glodavaca. Kostii glodavaca su izlomljene, na temelju čega zaključujemo, da su bile u sastavu izbljuvaka sova i drugih grabežljivih ptica. Takvih svježih izbljuvaka nalazimo i danas u ovoj pećini.

Mala pećina je formirana u dobro uslojenim rudistnim vapnencima, debljina slojeva kod pećine kreće se od 25 do 120 cm, a pravac pada im je na SSZ,

pod nagibom od 15 do 20 stupnjeva. Vapnenci se puštaju pećine ispućani i ispresijecani dijaklazama, a duž njih i slojnih ploha došlo je djelovanjem voda cijednica do nastajanja pećinske

prostorije. Pred zazidanim lijevim ulazom nalazi se veća količina izlućenih sigastih tvorevina, a sastoji se od krupnih kristala kalcita lijepe ružičaste boje.

SUMMARY

VELA I MALA PEĆINA ON ISLAND UGLJAN, by M. Malez. In this article are described two caves of island Ugljan and is given an exposition about morphology, geology and meteorology of these caves.

RESUMO

GRANDA KAJ MALGRANDA GROTO sur insulo Ugljan. De M. Malez. En la artikolo estas prezentitaj ankoraŭ du grotoj de la insulo Ugljan (la aliaj estas priskribitaj en »Speleolog« N-ro 1). La aŭtoro traktas ĝiajn morfologion, geologion, meteorologion ktp.

Rikavice na otoku Mljetu

Nikola Stražičić, Rijeka

Otok Mljet je najjužniji i najistočniji od naših većih otoka i pruža se, kao izraziti ostatak nekadašnjeg planinskog grebena, dinarskim smjerom u dužini od 37 kilometara, paralelno sa istočnim dijelom Pelješca, od kojega ga dijeli 6—9 km široki Mljetski ka-

nal. Mljet predstavlja ostatak antiklinale polegle prema jugozapadu. Na vapnenačkoj jezgri, čiji se slojevi pružaju dinarski, a padaju uglavnom sjeveroistočno; uklještene su veće ili manje zone dolomita, a najvažnija je ona u centralnom dijelu otoka uz koju je

Sl. 1. Otok Mljet — Insulo Mljet